

آز تہا لہ تا مرگ

استان کہگیلویہ و بویراحمد

تالیف و گردآوری

سید محمود موسوی پور

۱۳۹۱

www.ketab.ir

سرشناسه : موسوی پور، محمود، ۱۳۳۵ -
 عنوان و نام پدیدآور : از تولد تا مرگ / تالیف و گردآوری سید محمود موسوی پور
 مشخصات نشر : اصفهان، بهتا پژوهش، ۱۳۹۱.
 مشخصات ظاهری : ۱۲۰ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۹۸-۶۲-۱
 وضعیت فهرست نویسی : حیا
 یادداشت : کهگیلویه و بویراحمد- آداب و رسوم زندگی اجتماعی
 رده بندی کنگره : ۹۴۹/۷۲/ک ۹۴۹
 رده بندی دیویی : ۹۵۵/۶۲۳
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۰۰۲۳۰۰

نام کتاب : از تولد تا مرگ
 مولف : سید محمود موسوی پور
 ناشر : بهتا پژوهش
 صفحه آرا : الهام ملکی
 صحافی : آذر
 نوبت چاپ : اول ۱۳۹۱
 شمارگان : ۳۰۰۰ نسخه
 بها : ۸۰۰۰ تومان
 تلفن : ۰۷۴۱-۲۲۳۲۷۶۷
 فکس : ۰۷۴۱-۲۲۳۲۷۶۶
 تولید و فروش : ۰۹۱۳۰۰۰۴۵۰۲ - ۰۹۱۳۰۰۰۴۵۰۲

کلیه حقوق این اثر متعلق به حوزه هنری استان کهگیلویه و بویراحمد می باشد.

اعشارات بهتا پژوهش
 www.behtanashr.ir
 info@behtanashr.ir

بنام او که فرمود

اقراء باسم ربك الذي خلق

تقدیم به مادرم که اکنون در سن ۸۰ سالگی است و در طول زندگی پرتلاطم خود، فرشته‌ی نجاتی بود برای نوزادان طایفه و تقدیم به همه‌ی مادرانی که حماسه‌ی لایلی‌شان در کور سوی شب‌های آبادی در خاطره‌ی کوه، دشت و صخره‌های دیارمان جاودانه گشته است.

تابستان ۱۳۹۱

سید محمود موسوی‌پور

فهرست مطالب

۱۷	مقدمه‌ی دانشنامه
۱۹	پیشینه‌ی تاریخی کهگیلویه و بویراحمد
۲۱	فصل اول
۲۳	درمان سردی مزاج مردان
۲۳	درمان جهت باردار شدن زنان نازا
۲۳	اعتقادات و احتمالات در مورد پسر یا دختر بودن نوزاد قبل از تولد
۲۴	جلوگیری از حاملگی ناخواسته
۲۴	دارو برای به دنیا آوردن فرزند پسر
۲۵	جلوگیری از سقط جنین
۲۵	قفل بند
۲۵	درمان زن سرد مزاج
۲۵	ویار زن باردار
۲۶	پیچیدگی جنین در شکم مادر و روش رفع پیچیدگی
۲۶	چشم زخم

فهرست مطالب

۲۷	درمان دیگر چشم زخم
۲۷	نظر بند
۲۷	ناکار آمد کردن اثرات شور چشمی (چشم زخم)
۲۷	مهره زدن
۲۸	تولد نوزاد
۲۹	طرز به دنیا آوردن نوزاد و روش بریدن ناف او
۲۹	خروج جفت
۳۰	اعتقاد به حضور جن های مسلمان و کافر (آل) بر بلین زانو
۳۱	نوزاد پس از تولد
۳۱	عفونت زخم ناف
۳۲	درمان له شدگی نوزاد
۳۲	غذای زن زانو پس از تولد نوزاد
۳۲	حلوای زن زانو (زیره تو)
۳۳	نقش جنس نوزاد در غذای مادر

فهرست مطالب

۳۳	دل پیچه‌ی زن زائو
۳۳	نامگذاری نوزاد
۳۳	منابع نامگذاری
۳۵	تاریخچه‌ی ثبت احوال
۳۸	بیماری‌های دوران نوزادی و کودکی
۳۸	بو شنیدن
۳۹	چله به چله افتادن
۳۹	چله برون
۳۹	درمان گوش درد نوزاد
۳۹	درمان نفخ شکم
۳۹	درمان نفخ بیضه‌ها در نوزاد پسر
۴۰	درمان بی‌قراری
۴۰	درمان سرماخوردگی نوزاد
۴۰	درمان بی‌حالی و عدم نشاط نوزاد

فهرست مطالب

- پیشگیری و درمان سرخک (سورو) ۴۱
- درمان سیاه سرفه (سِه کُفَه) ۴۱
- پیشگیری و درمان آبله ۴۱
- درمان بیماری اسهال ۴۲
- درمان دل‌درد ۴۲
- درمان خروسک یا ورم لوزه ۴۲
- درمان شب ادراری کودک ۴۳
- درمان یبوست ۴۳
- جا انداختن ملاج ۴۳
- مبارزه با کرم معده و روده ۴۴
- دندان رو (کمک به رویدن دندان طفل) ۴۴
- خارش لثه کودک ۴۴
- پایان چله مادر و کودک ۴۴

فهرست مطالب

۴۵	دوران شیردهی
۴۵	گهواره کودک
۴۵	روش از شیر گرفتن کودک
۴۶	راه افتادن کودک
۴۶	اولین اصلاح سر نوزاد (پسر)
۴۶	سنت کُتون (خته کتان)
۴۶	روش ختنه کردن (پسران)
۴۷	مُزد سلمانی
۴۸	سرگرمی‌های دوران کودکی کودکان ایللی
۴۹	فصل دوم
۵۱	نظر بگیری
۵۲	سرگرمی‌های دوران نوجوانی و جوانی
۵۴	تعلیم و تربیت نوجوانان ایللی
۵۶	تغییر لباس

فهرست مطالب

۵۶	جوان ایلی و تفنگ
۵۹	سروده‌ای در وصف تاریخ و زندگی ایلی در کهگیلویه و بویراحمد
۶۱	فصل سوم
۶۲	اهمیت ازدواج
۶۲	سن زوجین
۶۲	دایره همسرگزینی
۶۴	اعتقادات راجع به ازدواج
۶۵	انواع ازدواج
۶۸	تعدد زوجات
۷۱	مراحل عروسی
۷۱	۱- انتخاب نامزد
۷۱	۲- خواستگاری
۷۲	۳- باشلق برونی
۷۳	۴- لباس کینون

فهرست مطالب

۷۴	۵- دوره‌ی نامزدی
۷۵	آغاز مراسم جشن عروسی
۷۶	واطلبون
۸۲	پشا
۸۴	تهیه‌ی غذای عروسی
۸۵	عروسی به روش کور کس
۸۶	فحص‌ها یا مقام‌هایی که هنگام عروس بیرون خوانده می‌شدند
۹۰	طلاق
۹۱	فصل چهارم
۹۳	آداب مختصر
۹۵	وصیت
۹۶	ارث
۹۷	کندن قبر
۹۷	خارج کردن میت از خانه

فهرست مطالب

۹۸	غسل میت
۹۹	کفن کردن
۹۹	مزد غسل
۹۹	طواف میت
۹۹	خاکسپاری
۱۰۰	تلقین میت
۱۰۰	به امانت گذاشتن میت
۱۰۱	شب اول قبر
۱۰۱	هزینه‌های مربوط به میت
۱۰۲	مجلس ترحیم (فاتحه‌خوانی)
۱۰۶	حسن الختام
۱۰۷	لغت نامه
۱۱۲	شرح حال نویسنده
۱۱۳	بخشی از آداب و رسوم ایلی به روایت تصویر
۱۱۹	منابع

بسمه تعالی

پیشگفتار

از دیدگاه جامعه‌شناسی هیچ فردی از جوامع انسانی بی‌فرهنگ نیست و آنان که افراد جامعه را به دو گروه با فرهنگ و بی‌فرهنگ تقسیم می‌کنند، تصویری نادرست و عامیانه از جامعه دارند.

فرهنگ را می‌توان به عنوان مجموعه رفتارهای اکتسابی و ویژگی اعتقادی اعضای یک جامعه‌ی معین تعریف کرد و اکتسابی بودن آن را از رفتارهای وراثتی و ویژگی‌های زیستی متمایز می‌کند. هر جا که جامعه‌ای موجود باشد فرهنگی منطبق با آن جامعه نیز وجود دارد. فرهنگی که نسل به نسل منتقل شده و نهادهای دینی، زبان، ارزش‌ها، باورها، قوانین، سنن و علوم را در بر می‌گیرد که هر کدام سالیان متمادی قدمت دارند. که ابتدا با حرکات جسمانی و بعدها با زبان گفتاری یعنی الگوهای صوتی و معنای پیوسته به آن و در نهایت با زبان نوشتاری حفظ و منتقل گردیده است.

خاستگاه فرهنگ قومی در کهگیلویه و بویراحمد، جوامع عشایری و روستایی است که در تعاریف جامعه‌شناسی به گروهی از انسانها اطلاق می‌شود که دارای نحوه‌ی زندگی مشابه با زبان و اعتقادات و مقتضیات اجتماعی مشترک‌اند، شیوه‌ی زندگی افراد در این جوامع غیررسمی است و روابط اعضاء بسیار قوی و عمیق است جامعه عشایری اغلب به دامپروری و جامعه روستایی به کشاورزی اشتغال دارند.

هنجارهای زیبای فرهنگ ایلای امروز به دلیل تغییر شیوهی زندگی مردم دچار تجولات و دگرگونی‌های عظیمی شده که اغلب یاد و نام آنها در اذهان بزرگترها مانده است. بازخوانی این خرده فرهنگ و بررسی و تحلیل آن کاری است بس عظیم و مهم که هم به مطالعات و تحقیق در متون تاریخی و اجتماعی و هم گفتگو و محاسبه با مطلعینی که هنوز در قید حیات اند نیازمند است. فرهنگ غنی از عواطف انسانی و پاکی و صداقت و تعاون و همکاری در کنار سختی معیشت و مصائب متعدد ما را به سوی خود فرا خواهد خواند، زیرا که

باز جوید روزگار وصل خویش

هر کسی کو دور ماند از اصل خویش

مکتوبه پیش روی، جستاری است از هنجارهای زیبا و غنی خرده فرهنگ ایلات و عشایر کهگیلویه و بویراحمد، در خصوص اعتقادات و باورهای دوران قبل از بارداری تا تولد، کودکی، جوانی و مرگ، در زمانی کوتاه با استفاده از منابع مکتوب موجود، تجربیات و تحقیقات میدانی نویسنده از مطلعین به رشته تحریر درآمده، قطعاً کمبودها و کاستی‌هایی دارد که امید است تلنگری باشد بر کسانی که دستی به قلم و دغدغه فرهنگ ایل را دارند، اینجانب از همه‌ی کسانی که در این خصوص هم ایجاد انگیزه نمودند و هم راهنما و اثرگذار از جمله آقایان رضا پارسیان‌نژاد، سید یعقوب غفاری، سید فیض الله افرازی‌زاده، سید علی شامیری و محمدشریف اسلامی مسئول و کارشناسان حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی استان کوه‌گیلویه و بویراحمد تقدیر و تشکر می‌نمایم. همچنین از خانم‌ها شهناز درفش‌پان و فاطمه یاری‌نسب که در تایپ و ویرایش زحمت کشیده‌اند و آقایان سید حسن غفاری و اسحاق آقایی که در تهیه عکس‌ها همکاری نموده‌اند تقدیر و تشکر می‌نمایم. برای جمع‌آوری مطالب این کتاب ضمن اینکه خود متولد سال ۱۳۳۵ هجری شمسی در محیط عشایری و روستایی زندگی می‌کرده‌ام و حتی به روش‌های مطروحه در کتاب در دوران کودکی و طفولیت که دوا و دکتر در دسترس نبود در مقابل بیماری‌ها معالجه شده‌ام و

بارها و بارها شاهد معالجه دیگران بوده و همچنین دهها بار در مراسم خواستگاری و عروسی‌های سنتی، عزاداری‌ها و سوگ‌ها از نزدیک حضور داشته، از اطلاعات افراد معمر و سر رشته‌دار در امور طب سنتی در روستاها و ایلات از طریق گفتگو و مصاحبه بهره‌مند گردیده‌ام. از جمله حاجیه خانم ماهیجان محمدی ساکن روستای بازرنگ که اکنون در سن هشتاد سالگی است. ایشان هم در تهیه دارو و هم در درمان بیماری‌های کودکان به روش سنتی صاحب تجربه بوده و دهها نوزاد به کمک او از مادر متولد شدند و ناف آنها را بریده است.

همچنین بارها شاهد و ناظر طبابت مرحوم مشهدی محمد حسین محمدیان ساکن روستای کریم‌آباد بویراحمد بودم که به خوبی داروهای گیاهی را می‌شناخت و از ترکیبات آنها برای معالجه بیماران استفاده می‌نمود هم کودک و هم بزرگ‌سال و تخصصی عجیب در رفع کشیدگی مفاصل و ماهیچه‌ها و در رفتگی غضروف‌ها و شکسته‌بندی داشت. برای ایشان از خداوند طلب مغفرت می‌کنم.

علاوه بر تحقیقات فوق از منابع مکتوب نیز استفاده شده که مشخصات آنان در پایان کتاب آمده است.

مقدمه‌ی دانشنامه

«هنر، دمیدن روح تعهد در کالبد انسان است» حضرت امام خمینی(ره)

دانشمندان و فرهنگ‌شناسان، فرهنگ را مجموعه‌ای از سنن، عقاید، عادات، باورها و سایر مقولاتی که بر اساس آن روز زندگی انسان در دوران حیات شکل و قوام می‌گیرد اطلاق کرده‌اند و تمدن را پلکان تغییر و تحول در این مقولات از منظر زمان نامیده‌اند. پس تغییر نگرش و عادات، باورها، سنن و . . . در طول زمان فرهنگ و تمدن هر جامعه، ملت و کشوری را تشکیل می‌دهد.

بدیهی است در این راستا از دو مقوله مورد نظر، یعنی مجموعه عوامل فرهنگی و زمان آن یعنی تمدن، هر جامعه‌ای از مقوله اول برخوردار است و در گذشته تاریخی خود مجموعه‌ای از این عوامل را در حافظه قومی خود نهفته دارد. مقوله دوم یعنی تغییر و تحول فرهنگ در بستر زمان، از معیارهای شاخص جوامع برتر محسوب می‌گردد و شاید تنها فاکتور رشد تمدنها بوده است. تغییر و تحولات فرهنگی در زمانهای گذشته تا به حال که مقوله اصلی فرهنگ است، بدون ثبت و ضبط کردن امکان پذیر نیست.

استان کهگیلویه و بویر احمد به واسطه شرایط خاص جغرافیایی و اقلیمی در گذر زمان توانسته است فرهنگ خود را حفظ نموده و به طور شفاهی و سینه به سینه به نسل جدید منتقل نماید. اکنون در دوران مدرن امروزی که نام عصر ارتباطات را به خود گرفته است لازم و ضروری به نظر می‌رسد تا به ثبت و ضبط عناصر مختلف فرهنگی بپردازیم تا به این طریق از نشست گرد فراموشی بر آنان جلوگیری به عمل آید.

دانشنامه فرهنگ و تمدن در حقیقت شناسنامه‌ای است کوچک و چکیده از گنجینه‌ی عظیم و بی‌انتهای فرهنگ و تمدن استان و قومیت‌های غیور و سلحشوری که همیشه در صراط‌الاستقیم اعتقادات و باورهای دینی بوده‌اند و به یقین الفبای ثبت و ضبط و حراست و نگهداری دانشهای بومی و اصیل استان است، تا مأذنه‌ای باشد برای عشق و به رستاخیز رسیدن قلم اندیشمندان و پژوهشگران عرصه‌های مختلف دانشهای بومی و مردمی در تندیس بلورین یادها و نمادهای حک شده بر سینه‌ی سترگ کوههای سر به فلک کشیده و دشتهای پهناور و همیشه باطراوت کهگیلویه و بویراحمد.

حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی استان کهگیلویه و بویراحمد